

Саха республикатын Ыһааһын министэригэр муниципальнай
уопсай Ыһаахтээ»ин тэрилтэтэ Арыктаах сүрүн оскуолата

Олоҕо эйгэтигэр, Ыһаах философиятыгар тирээһирэн ахсааһа оһону Ыһаахтии, иити, сайыннарыы

Ноговицына Рита Васильевна

урдук категориялаах математика, физика
учуутала.

–лэ актуально»а:

- олоҔхо эйгэтин, муудара»ын, философиятын ахсаан jNорэээр сы»ыаннаан тиэрдии, NойдNотjj;
- олоххо, jлэээ бу NойдNобjллэринэн салайтарыы;
- оео талаанын арийыыга, сNоптNоNох идэни талынарыгар кjjс- кNомNо буоларга ту'ааннаах суолу тобулуу.

Сабаєалаа»ыннар:

- Оёону бэйэтин кыаєын ту»аннаран- сайыннаран, омугун кутун иSэринэн, норуот културатыгар у»уйан ки»и бы»ыытынан јјнэригэр јлэлээ»ин.
- Оёону инники олоёор бјгјSSј ирдэбиллэргэ эппиэттиир саSалыы Нойд№№х- санаалаах, инникини №т№ к№р№р буола сайдарыгар кјјс- к№м№ буолуу.

–лэ сыала:

Оёону ахсааSSa ј№рэтиигэ, ийтиигэ, сайыннарыыга олоSхоео арыллар №бјгэ философскай Нойјгэр-санаатыгар тирэєири.

–лэ сыалын сити»эргэ манньк соруктар тураллар:

1. Оёону тНорНорНорбјт норуотун културатын ахсаан јНоррээр сы'ыаннаан јНоррэтии: кини јтјНор јгэстэригэр, абыычайдарыгар киэСник сы»ыаран сайыннарыы; норуотун кутун- сјрјн иСэринэригэр кјјс- кНормНор буолуу.
2. Оёо тНорНорНорбјт норуотунј јгэстэрин јлээ- хамнаска, олоххо- дьа»ахха ту»анарын сайыннарыы.
3. Оёолор дьарыктара тус бэйэлэригэр, кинилэр чугас дьонноругар, кэнэээски олохторугар ту»алаах буолуохтааыын толкуйдаан аттаран биэрии.

1 Холобуру суоттаан Олонхо дойдутугар олохсуйбут
бастакы дьон сирин-уотун аатын бил (Сайдалыны).

$2 : 4 * 0,3 + 0,45$ **Н** $19 * 2,3 : 10$ **Й** $1,3 + 3,6 : 7 * 0,8$ **Л**

$4,8 : 2 + 2,6 * 0,7$ **С** $6 : 4 + 3,5 * 0,8$ **Д** $0,4 * 7 - 0,6 : 0,2$ **Ы**

$5,1 + 2,1 : 9 * 0,5$ **А**

3,5	0,4	0,8	4,0	0,4	0,56	11	0,6	11

2. Холобур эппиэттэрин улаатар гына бэрээдэктээн Ньургун
Боотур ох саатын аатын та»аар: (Кустук)

$$K \ 9090 + 6600 =$$

$$C \ 400400 : 8 =$$

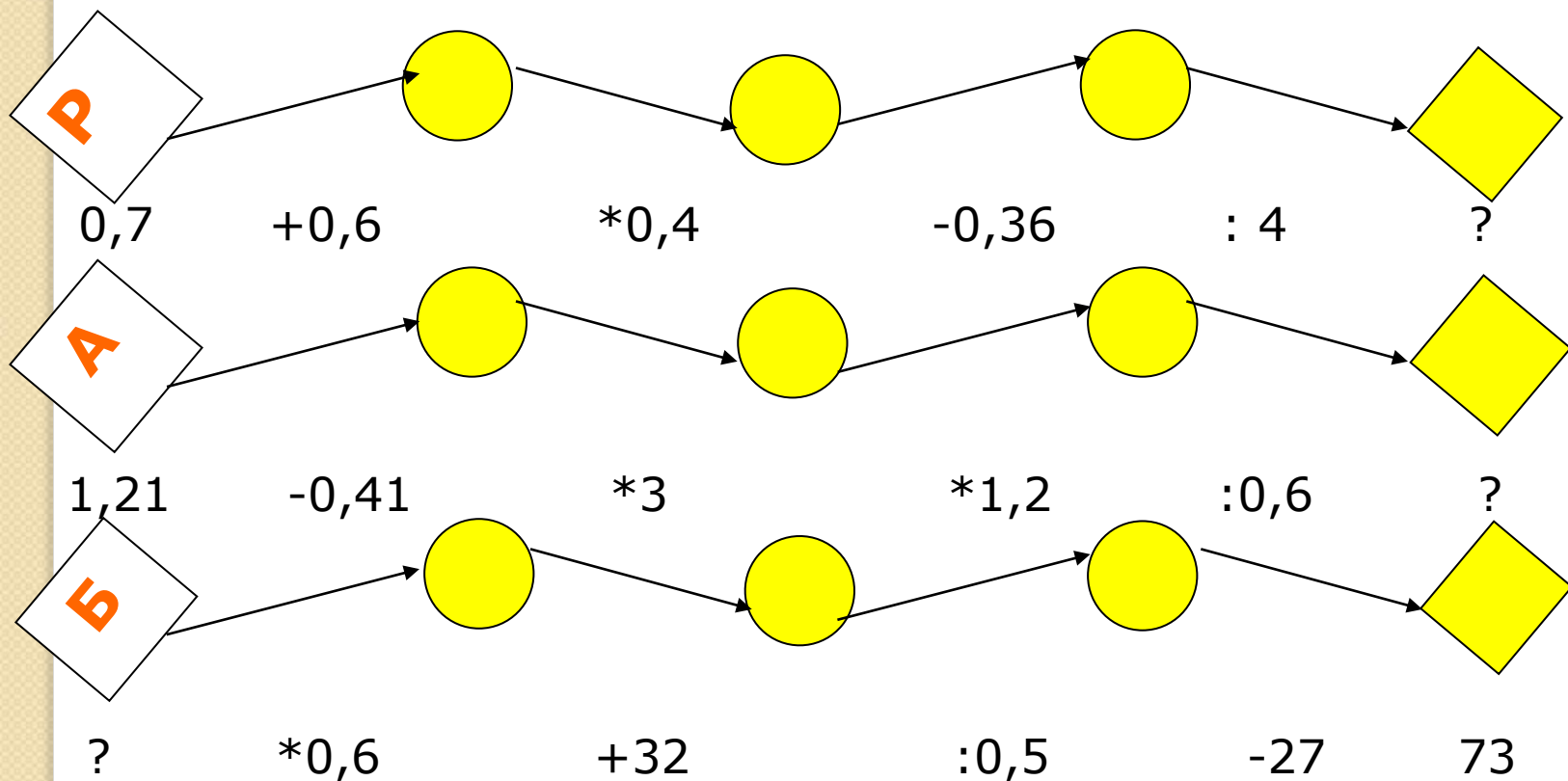
$$Y \ 33333 - 5555 =$$

$$Y \ 220220 * 90 =$$

$$T \ 7070 * 1010 =$$

$$K \ 88808880 : 3 =$$

3. Олонхо дойдутугар улахан кNотNор сјдј эриэн jNоSSэ кубулуйар. Холобурдары суоттаан куччаан и»эр гына бэрээдэктээSSин кNотNор аатын та»аар. (Бар)

№4 Криптограммы 5 класс

Саха норуотун улуу айымньытын Олоҕо геройын тас
бы»ыытын - та»аатын аах, аныгы кээмэйгэ та»аар,
тэҕнээ.

[illegible]

Ключ к разгадыванию:

- 1) 28,13, 5 - часть прямой;
- 2) 6, 10, 11, 17, 3 - одна из величин, которую нужно знать для вычисления пройденного пути;
- 3) 19, 6, 31, 15, 10, 31, 18 - геометрическая фигура;
- 4) 13, 17, 21, 7,25, 11, 21, 14, 11 - математическое действие;
- 5) 18, 10, 31, 21, 1, 12, 7, 10, 18, 14, 10 - прибор для измерения углов;
- 6) 8,21, 31, 17, 11, 21, 31, 18, 11, 28, 23 - компонент дроби.
- (©) -8; (-) – 3; (Г) – 11; (Б) – 2; (Э) – 5; (Ы) – 33; (Д) – 35;

ОТВЕТЫ:

s 1

1) луч. 2) время. 3) квадрат. 4) умножение. 5) транспортир. 6) знаменатель.

5 ТэСнэбиллэри суоттаан ”Дьулуруйар Ньургун Боотур” олоҕо геройдарын ааттарын тааар: а) Ньургун Боотур аата; б) Ньургун Боотур ийэтэ; в) Олоҕо дойдутугар бастакы дьон; г) кинилэр уоллара; д) Ньургун Боотур кыра балта; е) убайа.

Й В - $1/6 = 1/6$	Ь У + $1/2 = 1/2$	Д А : $2/3 = 3/4$
С $7/10 - С = 1/5$	Т $1/6 + X = 1/3$	О $1/9 * В = 1/3$
Л $1/3 + X = 7/6$		
Ы Х * $1/5 = 1/5$	И С * $4 = 1/5$	Э $1/3 - X = 1/12$
Н У * $3/5 = 1/15$	А $1/8 + А = 1/2$	Г У : $3 = 2/7$
Х С - $1/2 = 1/5$	У $9/10 : С = 3/20$	Р В : $1/12 = 6/1$
Б Х * $2 = 1/4$	К $5 - X = 1$	¬ $10a = 50$

а)

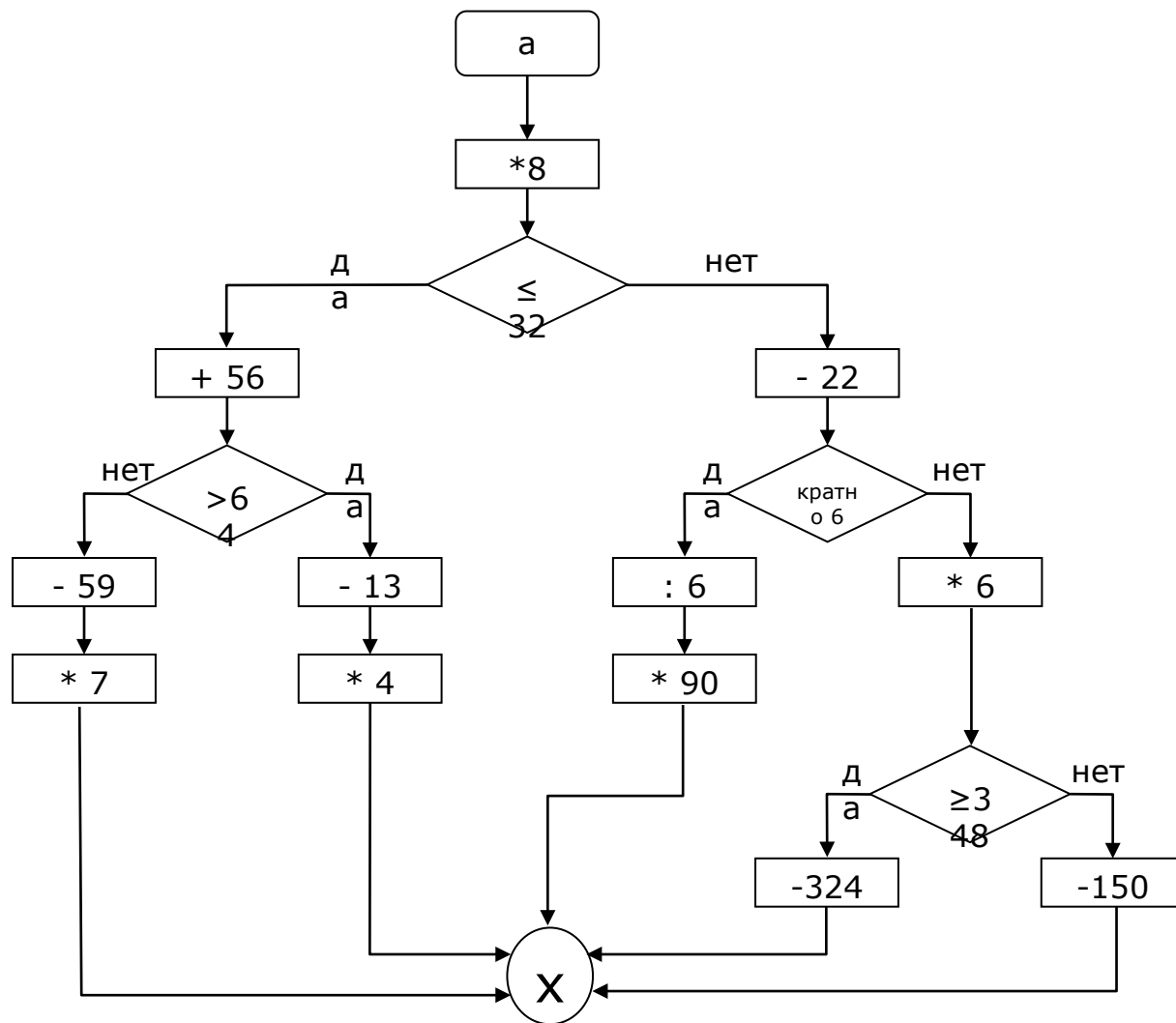
А	Й	Ы	Н	Г	А
$\frac{3}{8}$	$\frac{1}{3}$	1	$\frac{1}{9}$	$\frac{6}{7}$	$\frac{3}{8}$

С	И	Э	Р	Т	О	Й	О	Н
$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{20}$	$\frac{1}{4}$	2	$\frac{1}{6}$	3	$\frac{1}{3}$	3	$\frac{1}{9}$

б)

А	Й	Ы	Ы		Н	У	О	Р	А	Л	Д	Ь	Ы	Н		Х	О	Т	У	Н
$\frac{3}{8}$	$\frac{1}{3}$	1	1		$\frac{1}{9}$	6	3	2	$\frac{3}{8}$	$\frac{5}{9}$	$\frac{8}{9}$	0	1	$\frac{1}{9}$		$\frac{7}{10}$	3	$\frac{1}{6}$	6	$\frac{1}{9}$

6. Саха норуотун улуу айымньытын олоҕо
героидарын: “–№»ээ” дойду, “Орто” дойду
бухатыырдарын уонна олоҕо героинятын ааттарын
та»аар.

а	х	буква
0		Ч
1		Д
2		О
3		К
4		Х
5		Т
6		И
7		Р
8		Н
9		Б
10		У
11		С
12		Ы
13		Ь
14		У
15		Л

172	Ч
24	У
990	
147	К
24	У
630	Н
24	У
24	У
54	Р

172	Ч
24	У
24	У
54	Р
264	А

203	Х
264	А
264	А
172	Ч
120	Ы
312	Л
264	А
264	А
630	Н

147	К
24	У
91	О

24	У
91	О
270	Т

24	У
54	Р
150	Б
264	А
312	Л
204	Д
1350	Ь
120	Ы
630	Н

s1. Божества среднего мира

(4;10)(4;10)(4;7) (4;10)(6;6)(4;10)(6;5)(3;5)(2;10)(4;7) (6;5)(4;3)(2;9)(5;9)(4;7)
 (3;7)(5;5)(5;5)(4;5)(2;5)(5;5)(4;7) (3;7)(5;5)(6;2)(5;5)(4;7)
 (2;5)(2;10)(2;9)(4;10)(2;2)(6;9)(4;10)(6;5)(3;7)(2;10) (5;9)(5;9)(6;2)(4;10)
 (4;7)(2;2)(4;10)(4;10)(4;9)(2;10)(4;7)(6;10)(4;10)(6;5)(3;7)(4;10)(4;7)(2;10)
 (3;9)(4;9)(5;7)(2;7)(5;5)(2;9) (6;9)(4;3)(4;3)(2;9)(5;9)(4;5)
 (2;5)(5;9)(4;5)(4;10)(3;5)(4;10)(4;10)(3;5)(3;5)(2;10) (3;7)(5;7)(4;5)(5;7)(2;5)
 (2;2)(5;5)(2;2)(5;5)(6;5)(3;7)(2;2)(2;9)
 (4;10)(2;2)(2;10)(2;10)(3;7)(2;10)(2;9)(6;5)(4;10)(4;10)(4;7)
 (3;7)(4;10)(6;5)(4;10) (3;7)(4;10)(4;10)(4;5)(2;10)(4;7) (2;9)(4;3)(2;2)(4;3)(4;7)
 (3;7)(4;10)(6;9)(2;10)(2;2)(4;10) (6;9)(4;10)(4;10)(2;2) (6;5)(4;3)(2;9)(5;9)(4;7)

Ответы:

s1 Божества среднего мира

Аан Алахчын хотун

Сээркээн Сээн

Кытай Бахсы уу»а

Ньяады Ньахсаны

©дугэт Боотур

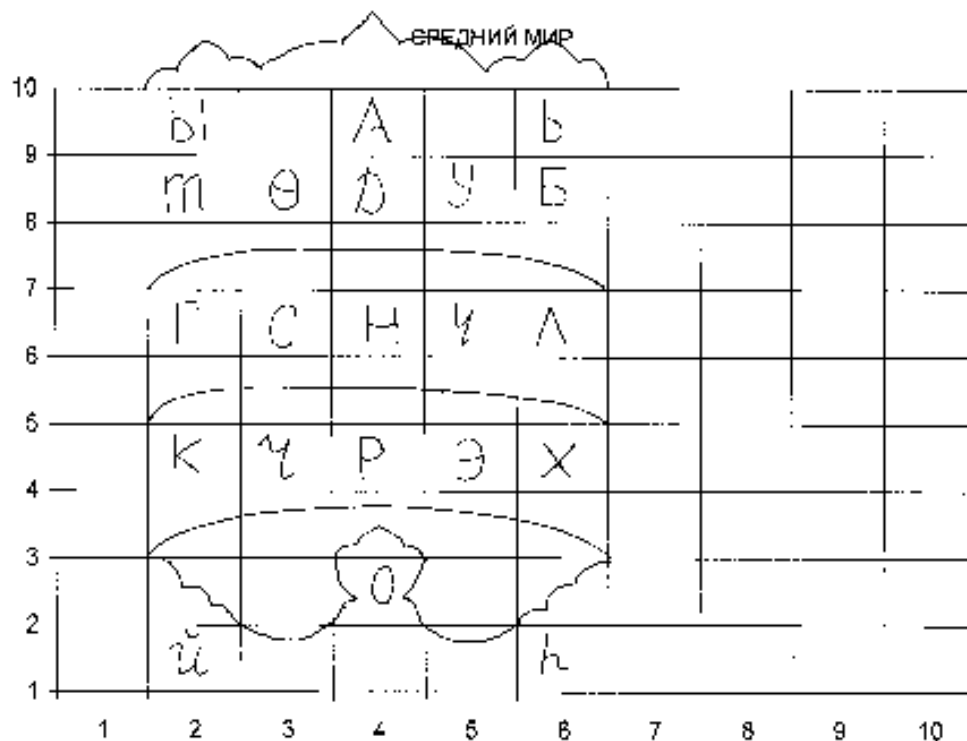
Курачааччы Сjjrjk

Иэйэхсит

Айыы»ыт Хаан

Саха Саарын тойон

Сабыйа Баай хотун

1. Точканы координаталарынан сNoпкNo булан:

а) таабырыны таай

**$(-6;0)$ $(4;8)$ $(-2;8)$ $(4;8)$ $(-4;-3)$
 $(-6;-8)$ $(0;8)$ $(-6;-6)$ $(-4;0)$ $(2;6)$ $(4;0)$ $(2;-3)$
 $(-6;0)$ $(4;8)$ $(2;-3)$ $(-4;3)$ $(-6;4)$ $(4;8)$ $(0;-6)$
 $(4;0)$ $(4;4)$ $(4;0)$ $(-6;8)$ $(-5;7,7)$ $(-4;-3)$,
 $(-6;-6)$ $(4;0)$ $(-6;4)$ $(4;0)$ $(4;-6)$ $(-4;-3)$
 $(-6;-8)$ $(0;8)$ $(-6;-6)$ $(4;0)$ $(2;6)$ $(4;0)$ $(2;-3)$
 $(2;-3)$ $(4;0)$ $(3;7,7)$ $(4;0)$ $(4;-6)$ $(-4;-3)$
 $(4;0)$ $(4;4)$ $(4;0)$ $(-6;8)$ $(-5;7,7)$ $(-4;-3)$
 $(2;6)$ $(-4;-3)$ $(-4;-3)$ $(3;7,7)$**

Эппиэтэ:

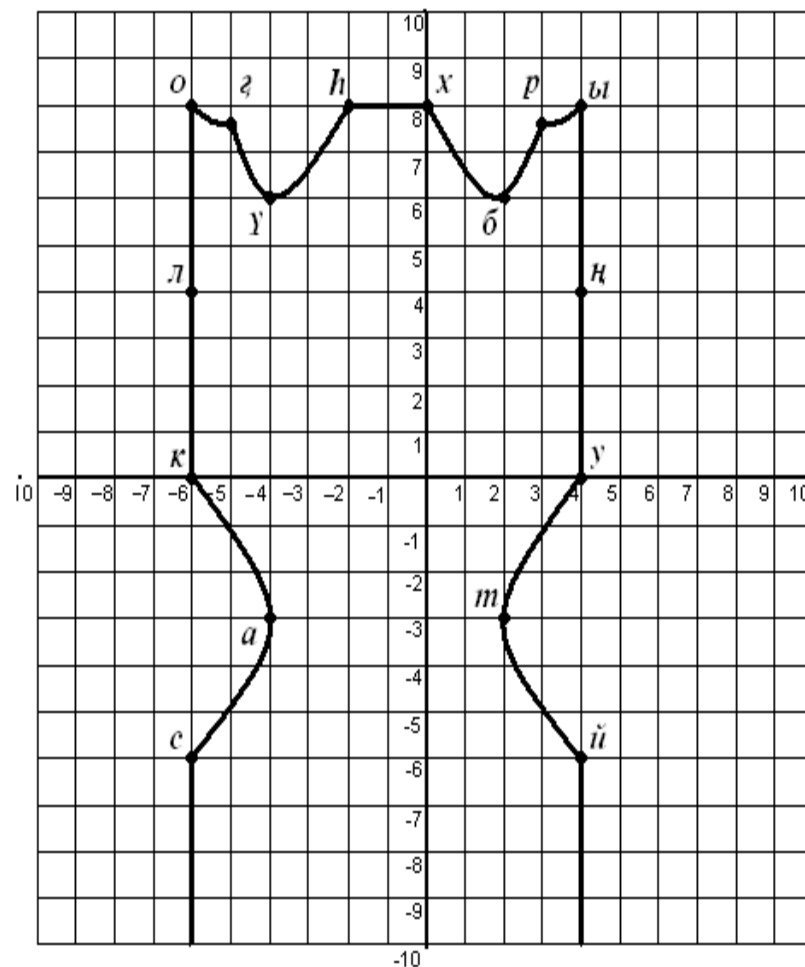
Кы»ыйа охсубут

Кыталык үСуоеа,

Сулуйа охсубут

Туруйа үСуоеа

Баар j»j. $(-Sjj)$

s1. Кросснамбердар. 5-6 кылаастар.

Сахалыы кээмэйдэри аныгы кээмэйгэ таҥааран, суоттаан, олоҕо персонажтарын кэриҥнэрин бул .

Сытыарыта:

а) Төгүс былас от саа

Дуолаа ньиригэр сэргэ...

в) аҕыс арсыын аалай хампа бытырыыстаах...

г) –с былас холобурдаах НөрбНольдүйэр Нөттүктээх...

д) уон кјннјк сиртэн субуруйан охсуллар

уйулаа кNөмјс кутуруктаах...

е) былас ордуга тоус аSара бадахтаах

хара бадааай ытыҥынан...

ж) сэттэ кјннјк сиртэн субуруйан охсуллар

уйулаа кNөмјс кутуруктаах...

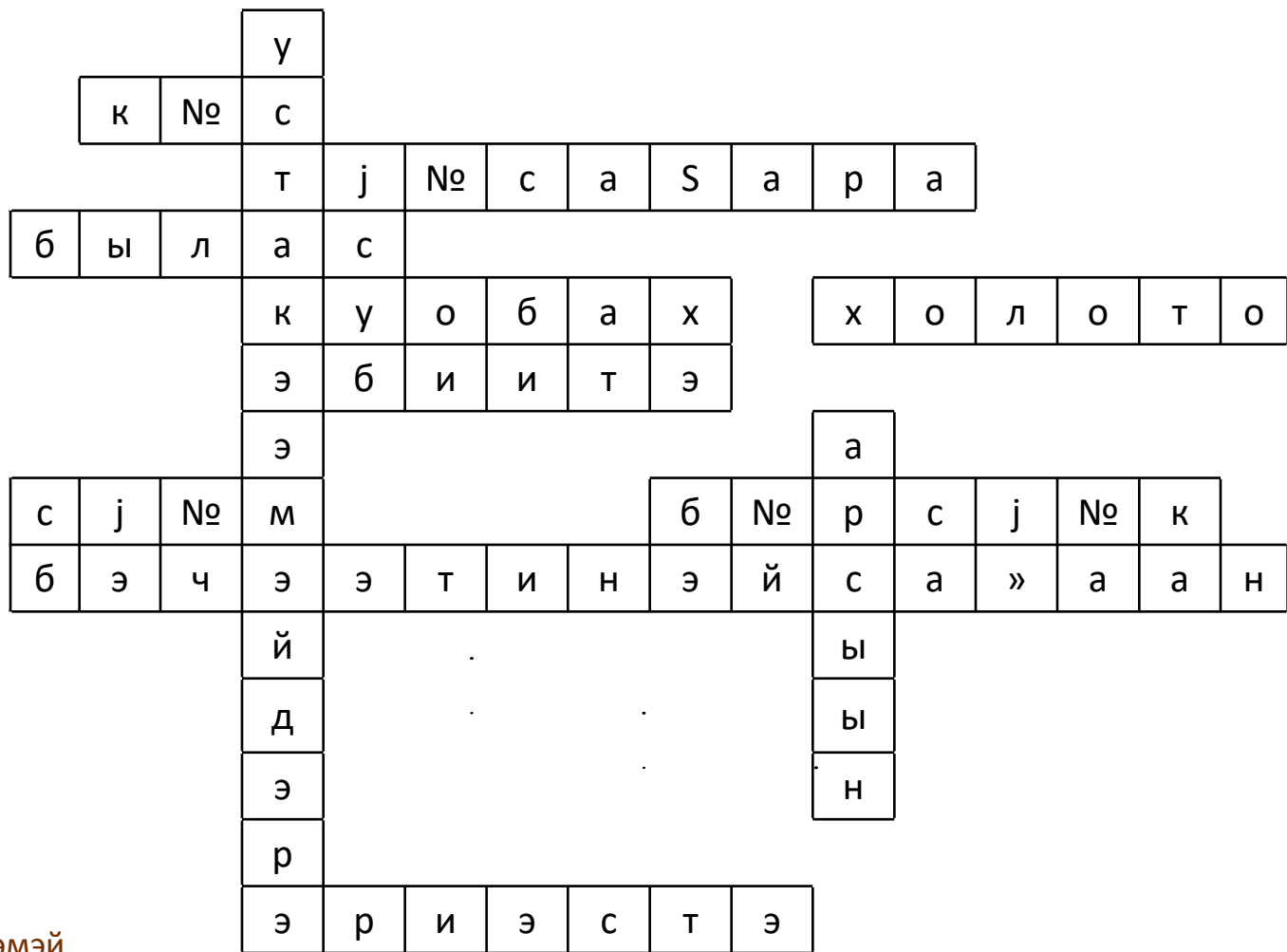
Туруорута:

а) –с былас суҥуохтаах Айталыын Куо диэн...

б) TјNөрт былас ласпалдьыйар самыылаах...

г) Отут быластаах оронугар...

				1	4	7	6		
				3			5	6	8
				1			6		
					4	9	2		
1	0	0							
						4	8		
				7	0				

1. Саамай у'ун кээмэй.
2. Туора ууммут илии у'угуттан тм³с ортотугар дылы.
3. 164- 168 см тэЅ.
4. Бултка туттуллар кээмэй.
5. Ытан кэбиспит ох тј»эр сирэ.
6. 16- 17 см тэЅ.
7. 213 см тэЅ.
8. 1 км тэЅ.
9. 71 см тэЅ, туора ууммут илии тарба±ын т³б³тмтэн санныга диэри

Тема: "Уникальное озеро страны ОлоҔхо – озеро Ниджили". Ноговицына Алена, 7 класс. Сметанинские чтения - 1 место, участие в региональной НПК "Шаг в будущее"

Тема: "История натуральных чисел в жизни моего якутского народа". Ноговицына Айыына, 5 класс. Участие в 7 Сметанинских чтениях - диплом 2 степени. Участие в региональной НПК "Шаг в будущее" (юниоры).

Тема: "Старинные единицы измерения величин наших предков в эпосе Олонхо". Иванова Кыыдаана 7класс. Участие в Рожинских чтениях (с.Мукучи)- номинация "©бҕгэлэр јгэстэрин араҔалааччы"; участие в 7 Сметанинских чтениях- диплом 3 степени; участие в 6 региональной НПК "Шаг в будущее".

Тема: "Геометрия в жизни моего народа". Дьяконова Маша, 7 класс. Участие в Сметанинских, Рожинских чтениях.

Тема: "Проценты в нашей жизни". Семенова Ньургуйаана, 6 класс. Участие в Сметанинских чтениях.

Тема: "Исследование использования геометрических знаний и представлений в различных постройках и элементах прикладного творчества якутского народа". Дьяконова Маша, 8 класс. Участие в Чиряевских, Сметанинских чтениях.

Тема: "Функциональные зависимости в характеристиках уникального озера Ниджили". Обутова Лена, 8 класс. Сметанинские чтения – 2 место. Участие в региональной НПК "Шаг в будущее".

Тема: "О»уор кистэлэСэ". Иванова Маайа. 7 кылаас.Сметанинской ааёылар.

T-M-K

- Оео №бјгэлэрин олохторун-дьа'ахтарын билэр- к№р№р баєата јрдјр уонна ол билиитин кјннээеи олоєор тэSnээн к№р№р, сыаналыыр.
- Оео ахсаан предметин тус олоххо – дьа»ахха сы»ыаннаан дириSник №йд№№н ј№рэтэргэ дьулу»ар.
- Оео билиитэ-к№рјјтэ кэСиир, элбээи билиэн – к№рј№н баєарар.
- Норуот историятын ј№рэтэн киэS этническэй матырыйаалтан орто сј»ј№х кылаастарга с№пт№№х, ј№рэтэр программаєа тирээирэн, сы»ыаннаан араас №рјттээх матырыйааллары тјмэ тутан кјннээеи олоххо ту»алаах сатабыллары сити»иэххэ с№п. Ол курдук: математическай терминологиялары, символикалары ту»аныы; №бјгэлэрбит уонна билиSSи олоххо геометрия №йд№бјлјн сјрјн оруола; олохтон задачалары толкуйдаан предмети чиSник, дириSник №йдјјллэрин сити»ии.
- Оео –личность бы»ыытынан сайдарыгар: киэS ымааннаах (интерестээх), бэйэтигэр јрдјк ирдэбиллээх, туруоруммут сыалын- соругун сити»эр, бэйэ кыаєар эрэнэр, дьоеурдаах, сытыы, мындыр №йд№№х јтј№ санаалаах, сайаєас майгылаах ки»и буола јјнэригэр-сайдарыгар к№м№ буолуу.
- Бу үлэбин түмэн бэчээккэ анаан дидактическай матырыйааллар сборниктарын уонна мультимедийнай презентация онорон үлэбэр туттабын. (дидактические материалы)